

Skursteņslaucītāja amats – bez romantikas plīvura un stereotipiem

Andris Duļbinskis, saņemot Meistara diplomu Mazajā ģildē 21. februārī

Lidija Kirillova

Reizēm, gatavojot kādu rakstu vai interviju, pašam par pārsteigumu atklājas nezināmi fakti par lietām, kas iepriekš šķita gluži parastās. Tā sanāca arī šoreiz, kad pēc redakcijas plāna bija paredzēta intervija ar gadsimtiem senas un it kā vienkāršas profesijas pārstāvi – skursteņslaucītāju. Lielākā problēma tā, ka sameklēt šādu speciālistu nebija nemaz tik vienkārši. Biedrības "Latvijas Skursteņslaucītāju amata brālība" mājaslapā atrodamajā sertificētu skursteņslaucītāju – meistarū un zeļļu – sarakstā no visas Latvijas minēti tikai ap 80 uzvārdi. Lielākajai daļai lokācija Rīgas un Jelgavas apkārtnē, bet mūsupusē vien Daugavpili, Rēzeknē, Jēkabpilī un Dagdā.

Sarunai laipni piekrita ANDRIS DUĻBINSKIS no Jēkabpils, kuram nācies strādāt arī uz Preiļu namu jumtiem. Andris nāk no Gulbenes, bet nu jau labu laiku ar ģimeni, kā saka, nobāzējis Jēkabpilī. Sarunas brīdī viņš vēl skaitījās zellis, bet nu jau ir meistars, par ko liecina 21. februārī saņemtais dokuments.

Pastāstiet, lūdzu, kāpēc skursteņslaucītāja amats ir tik rets un kā jūs pats nonācāt līdz šīs profesijas izvēlei?

– Sākumā par oficiālo pusi. Pastāv biedrība «Latvijas Skursteņslaucītāju amata brālība». Pērn brālībai bija jubilejas gads, nosvinējām 285. gadadienu. Biedrība tika atjaunota pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas, tai pagājušajā gadā bija 30 gadi, kopā esam ap 80 biedri. Mūsu darbošanos nosaka Likums par amatniecību.

Kārtība ir tāda, ka jāiziet vairāki posmi – māceklis, zellis, meistars. Lai kļūtu par mācekli, jāuzrunā tuvākais amata meistars. Pēc vienošanās tiek slēgts trīspusējs apmācības līgums starp mācekli, meistarū un Amatniecības kameru. Tad sākas laika atskaite – vispirms trīs gadi mācekļa kārtā. Šajā laikā māceklis seko līdzī meistarū, pilda viņa dotos uzdevumus un tā pamazām apgūst amatu. Pēc trim gadiem meistars raksta ziņojumu Skursteņslaucītāju amata brālībai. Brālībā darbojas Amatniecības kameras apstiprināta vērtēšanas komisija piecu meistarū sastāvā. Māceklis šai komisijai raksta kvalifikācijas darbu par apgūtajām zināšanām. Kad darbs ir veiksmīgi aizstāvēts, māceklim tiek piešķirts Eiropā atzīts diploms, kas ļauj patstāvīgi strādāt. Tikai pēc astoņiem darba (kopā ar mācekļa periodu) gadiem zellis var kļūt par meistarū. Protams, būs jāraksta un jāaizstāvē vēl viens kvalifikācijas darbs, savas prasmes jāpierāda citiem meistarū. Tikai tadā veidā var kļūt par skursteņslaucītāja amata meistarū.

No malas varbūt šķiet, ka jānācās pārāk ilgi, gluži kā dakteriem. Taču meistarū aptaujas liecina, ka tik ilga zināšanu apguve ir nepieciešama, uz to mēs arī pastāvam. Galu galā arī atbildība ir liela.

Kā es pats līdz skursteņslaucītāja amatam nonācu? Man ir 45 gadi, pirms kļūt par skursteņslaucītāju, 23 gadus esmu veltījis ar ugunsdrošību saistītai profesijai. Nāku no Gulbenes, bet jau labu laiku kopā ar ģimeni dzīvojam Jēkabpilī. Meistars Vilnis Vītols no Gulbenes bija mans pirmais skolotājs. Jēkabpilī, kad sāku brīvprātīgo ugunsdzēs-

sēju biedrībā, prasmes izkopt man palīdzēja Vladislavs Breitenbergs. Tiklīdz ieguvu zeļļa diplomu, kļuva par pašnodarbinātu personu. Manas darbošanās reģions pārsvarā ir ap Jēkabpili, lai gan aicina arī citur, tajā skaitā esmu strādājis Preiļos.

Kā jau visās lietās, arī skursteņu tīrīšanai ir sava kārtība. Ja agrāk katrs pagastvecis varēja mani sazvanīt, noziņot, cik objektos skursteņi jātīra, un ar to arī pietika, tad tagad notiek konkursi. Pērn, piemēram, vinnēju Jēkabpils novada izsludinātajā konkursā par dūmvadu un ventilācijas ierīču tīrīšanu. Divus turpmākos gadus darba būs daudz – ap 180 objekti.

Jūs pirms intervijas minējāt, ka zeļļa gaitas drīz būs galā.

– Tā ir. Jutu, ka zināšanas ir, ka varu iegūt meistarū kvalifikāciju. Kopā ar citu amatu meistarū pretendentiem mēneša garumā brīvdienās apmeklējām lekcijas, ieguvām sertifikātu par pedagoģiskās darbības pamatu apguvi. Tas dod tiesības veikt apmācību amatu mācekļiem. Sertifikātu ieguvu arī pērn pavasarī, pabeidzot Latvijas Universitātes rīkotos kursus «Pedagoģijas pamati». Pēdējā laikā esmu daudz mācījies – 2022. gadā absolvēju Rīgas Tehnisko universitāti, ieguvu bakalaura grādu namu pārvaldīšanā. 2023. gadā ieguvu maģistra grādu «Nekustamā īpašuma ekonomists». Lai diplomiem būtu jēga, strādāju Viesītē par namu pārvaldnieku.

Rezultāts ir tāds, ka man ir visai aktīva ikdiena. Kad sākas skursteņu tīrīšanas sezona, mājās esmu tikai pa nakts mēlumu.

Sakiet, kādi esam mēs, jūsu klienti?

– Klienti ir dažādi – reizēm ar pretenzijām, ar savu skatījumu, kā vajadzētu strādāt skursteņslaucītājam. Esmu iepazinis cilvēkus no dažādām pusēm – bijuši pozitīvi piemēri, bijušas, tā teikt, mācību stundas. Jāsaprot, ka brauciens pie katra klienta neaprobežojas vienīgi ar skursteņa iztīrīšanu un «uz redzēšanos». Kad sākam komunicēt, astoņdesmit procenti no manas puses ir izglītojošais darbs. Teiksim, dūmo krāsns, un cilvēks izsauc skursteņslaucītāju. Ar dūmeņa iztīrīšanu nepietiek, jāizskaidro problēmas cēlonis, un visbiežāk ir tā, ka klientiem jāmaina paradumi. Reizēm ir tā, ka cilvēks, kurš visu mūžu dzīvojis mitekļi ar centrālo apkuri, manto māju ar krāšņu apkuri. Viņš nemaz nezina, kā pareizi kurināt, kādu malku izmantot un tā tālāk. Tad ir daudz jāskaidro, jānāca, tāpēc liels prieks par tiem, kuri ir zinoši.

Zinu, ka jūsu brālībā ir arī viena dāma. Liels reutums, vai ne?

– Jā, tā ir Līga Ondzule no Skrīveriem. Šo amatu viņa pārņēma no tēva Jāņa Andersona. Sākums, šķiet, nebija viegls, bet viņa amatu ir apgūvusi, norūdījusi, prieks skatīties, kā strādā. Starp citu, Vācijā tas normāli, ka sievietes ir skursteņslaucītājas, tur darbojas daudzi ģimenes uzņēmumi.

Skursteņslaucītāja amatu sabiedrībā uzskata par romantisku. Cik daudz romantikas tur augšā pie skursteņa ir patiesībā?

– Kāda daļa romantikas uz jumta noteikti izjūtama – tak jau tuvāk debesīm, bez burzmas un bez skriešanas... Var par daudz ko mierīgi padomāt, var pasapņot. Daudzām citām profesijām tāds prieks ir liegts. Un tad vēl ķeršana pie skursteņslaucītāja tēpa pogām, kas nesot laimi. Kad satiekamies nākamreiz, cilvēki stāsta, ka vēlēšanās piepildījies, ka patiešām jūtoties laimīgi. Tā arī pašam jānotic, ka pastāv burvestības, bet patiesībā tas ir ļoti patīkams komunikācijas veids. Man Rīgā ir kolēģis, kurš kolekcijā mūsu amata tēpa pogas no senajiem laikiem. Izrādās, senāk gadatirgos esot kaluši tā sauktās laimes pogas, nesen tāda atrasta Kurzemes pusē.

Amata tērs arī droši vien nemainīgs saglabājies no seniem laikiem.

– Man mugurā svētkos velkams formas tērs, ko pēc noņemtajiem mēriem šūdinājuši Rīgas meistari. Bet ikdienā nēsāju citu formu, kas ir vienkāršāka un ērtāka. Varbūt pamanījāt plato jostu ar lielo metāla sprādzi. Aiz tās var iebāzt nepieciešamos instrumentus, bet tā arī pasargā skursteņslaucītāja vēderu no savainojumiem pret skursteņa ķieģeļu asajām malām.

Skursteņslaucītāju formas tēri ir līdzīgi visā Eiropā. Amata pirmsākumi meklējami Anglijā. Sākotnēji apsildīja tikai bagātņiekus namus. Krāsns daudz kurināja ar akmeņogļēm, veidojās daudz sodrēju. Toreiz dūmvadu tīrīšanu veica, izmantojot bērnu darbu. Viņiem bija jālien dūmvadā iekšā un, rāpjoties uz augšu, jāatbrīvo no sodrējiem. Samērā briesmīgs un traģisks sākums. Tikai vēlāk skursteņu tīrīšanai izgudroja tagadējos amata rīkus, un bērniem vairs nebija jālien skurstenī iekšā. Varbūt tāpēc, atceroties bērnu ekspluatāciju, pieņemts, ka skursteņslaucītājiem, dodoties kādā svētku gājienā, vienmēr kabatā ir konfektes, ar ko uzciņāt satiktos bērnus.

Kopš pagājušā gada rudens Andris Duļbinskis saviem daudzajiem darbiem pieplūsojis arī Latvijas Skursteņslaucītāju amata brālības valdes priekšsēdētāja pienākumus un atbildību par brālības ikdienu

Vai jūsu pieredzē bijuši kādi neparasti atgadījumi vai atradumi?

– Reiz kāda kundze Jēkabpilī, kad ierados uz dūmeņa tīrīšanu, atzinās, ka četrdesmit gadu laikā pirmo reizi redzot skursteņslaucītāju formas tērpā, bet tūdaļ arī brīdināja, ka dūmenī varot būt paslēpts kāds ierocis. Kara laikā mājā vācieši esot mitinājušies. Interese bija liela, bet rezultātā no ieroca nekā, vienīgi liela kaudze sodrēju. Kolēģei Līgai kādās mājās gan paveicās, jo atrada krāsns augšā paslēptu paciņu ar mirušā vectēva sakrāto naudu. Krietna summa bijusi un mantinieki pateicīgi par atradumu.

Visizplatītākie «atradumi» skursteņos ir putnu ligzdas, īpaši kovārņu. Bet es uz putniem nedusmojos, tie man, tā teikt, darba devēji.

Kā vērtējat jaunu darba roku trūkumu savā profesijā un skolēnu profesionālo izglītošanu?

– Tiesa, mācīties par skursteņslaucītājiem katru dienu nepiesakās, visi grib būt IT speciālisti, juristi un tā tālāk. Domāju, būtu daudz plašāk jāstāsta gan par mūsu, gan daudzām citām vienkāršām, bet ļoti nepieciešamām profesijām. Pagājušajā vasarā notika brālības kopsapulce. Runājām par drīzumā gaidāmajām pārmaiņām mūsu profesijas apgūvē. Brālība kopā ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu un Valsts izglītības satura centru ir izveidojusi apjomīgu mācību programmu skursteņslaucītāja amata pamatu apguvei. Vēl jāsaprot, kura no mācību iestādēm būs gatava šo programmu īstenot, iespējams, tas būs kāds tehnikums. Praksē audzēkņi varētu iet pie mūsu meistarū. Ceram, ka ar laiku jauniešiem radīsies interese un skursteņslaucītāju pulks būs lielāks, jo pašlaik Latvijā esam tikai 36 meistari un 43 zeļļi.

Kas jūs vēl bez kāpelēšanas pa jumtiem aizrauj?

– Vispār mana pirmā profesija ir būvgaldnieks. No pamatskolas laikiem mani saistījusi darbošanās ar koku, pirms skursteņslaucītāja karjeras darbojos pirmajā profesijā, daudz ko protu. Reiz pat piedalījos žurnāla «Dari Pats» konkursā, izgatavoju statīvu puķu podiem. Sieva dikti lūdza, bet veikalā piemērotu atrast nevarējām. Šobrīd gan hobijs laika neatliek nemaz, skursteņslaucītāja amats ir apņēmis visu manu dzīvi. Citu ko iedomāties nevaru, bet celtniecība un koka darbi vairs nešķiet tik interesanti.

Pasakiet godīgi, vai Ziemassvētku vecītis patiešām tiek mājās pa skursteni?

– Mūsdienās celtajās mājās skursteņi ir ar nelielu šķērsgrīzumu, tāpēc Ziemassvētku vecītim iekļūšana varētu būt nedaudz problemātiska. Bet tāpēc jau viņš ir burvis, ka spēj. Un tieši tas, lai vecītis nenosmērētu savu balto bārdu un tiktu nodrošināta dāvanu piegāde, iespējams, ir viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc pirms apkures sezonas aicināt mājās skursteņslaucītāju. ▣

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». Par projekta raksta «Skursteņslaucītāja amats – bez romantikas plīvura un stereotipiem» saturu atbild SIA «Vietējā».

MAF
Mediju atbalsta fonds